

KÄRNKRAFTSFRÅGANS ÅTERKOMST

SÖREN HOLMBERG

Kärnkraftsfrågan ger sig inte. Folkomröstning och flerpartiöverenskommelser har inte hjälpt. Kärnkraften är fortfarande omstridd och i högsta grad en politiserad konfliktfråga i Sverige. Då, på 1970-talet när centerpartiet och Thorbjörn Fälldin förde upp kärnkraften på den politiska dagordningen, gällde debatten hur många reaktorer som skulle byggas, hur en eventuell avvecklingsplan skulle utformas och hur avfallet skulle omhändertas. Idag diskuteras sällan nybyggen av reaktorer. Konflikten gäller istället avvecklingen - om den skall vara avslutad 2010 eller senare, och när den skall inledas, 1998 eller senare. Avfallsfrågan är mindre konfliktfull, men utformningen av ett slutförvar och var det skall lokaliseras förekommer också i debatten.

I SOM-undersökningarna finns material som belyser opinionsutvecklingen på kärnkraftens alla debattområden. Det må gälla användning, avveckling eller avfall. På de följande sidorna skall vi följa opinionsutvecklingen på fyra områden. De två första gäller debattens kärnfråga. När skall avvecklingen vara avslutad respektive påbörjad? Område nummer tre handlar om svenska folkets förtroende för de viktigaste aktörerna när det gäller kärnkraften; en viktig fråga eftersom kampen om kärnkraften i stor utsträckning handlar om förtroende. Det är få människor som har någon egen erfarenhet eller expertkunskap om det debatten gäller. Det fjärde området gäller avfallsfrågan och om ett framtida svenskt slutförvar av det högaktiva avfallet skall vara definitivt slutet och ej åtkomligt eller om det skall utformas så att framtidens människor kan övervaka och eventuellt komma åt avfallet. Den slutförvaringsmetod som kärnkraftsindustrin hittills förordat brukar kallas KBS 3 och innebär en definitiv förslutning av det högaktiva avfallet i kopparkapslar som begravs djupt ned i urberget någonstans i Sverige. Exakt var detta skall ske är ännu inte bestämt.

Vi börjar med att se på opinionen när det gäller den mest omstridda frågan. Skall kärnkraften vara avvecklad år 2010 eller inte? Resultaten i tabell 1 visar att en majoritet av svenska folket besvarade den frågan med ”inte avvecklad” i SOM-undersökningen 1995. Strax över hälften av svarspersonerna ville

använda kärnkraften, inte avveckla den, eller avveckla kärnkraften senare än 2010 (51 procent) mot endast 35 procent som ville avveckla till 2010 eller snabbare.

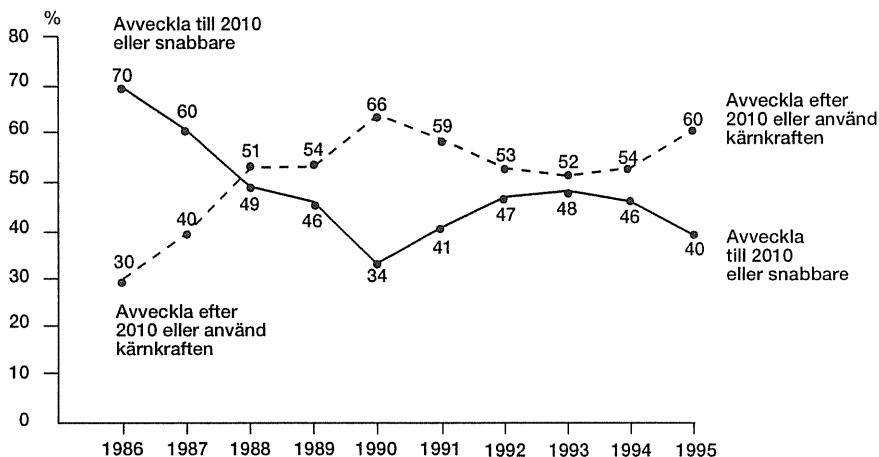
Tabell 1 Avvecklingsopinionen enligt SOM-studierna (procent)

Fråga: "År 1980 hade vi en folkomröstning om kärnkraften i Sverige. Efter folkomröstningen beslöt riksdagen att kärnkraften skulle avvecklas till år 2010. Vad är Din åsikt om kärnkraftens användning i Sverige?"

Kärnkraftsåsikt	SOM 86	SOM 87	SOM 88	SOM 89	SOM 90	SOM 91	SOM 92	SOM 93	SOM 94	SOM 95
stoppa kärnkraften omedelbart	15	8	6	6	5	5	5	6	6	5
avveckla kärnkraften snabbare än till år 2010	26	17	15	12	7	9	12	12	10	8
avveckla kärnkraften till år 2010	27	27	21	23	17	19	23	23	23	22
avveckla kärnkraften, men inte så snabbt som till år 2010	16	19	24	24	28	24	24	23	22	29
använd kärnkraften, avveckla den inte	13	16	20	24	27	25	21	21	23	22
ingen bestämd åsikt, vet ej	3	13	14	11	16	18	15	15	16	14
summa procent	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
antal personer	1624	1673	1643	1578	1582	1573	1889	1857	1702	1777
andel avveckla till 2010 eller snabbare	68	52	42	41	29	33	40	41	39	35
andel avveckla efter 2010 eller använd kärnkraften	29	35	44	48	55	49	45	44	45	51

Kommentar: Något explicit svarsalternativ av typen "ingen bestämd åsikt" fanns inte med i enkätfrågan 1986.

Figur 1 Avvecklingsopinionen 1986-1995 enligt SOM-mätningarna (procent)

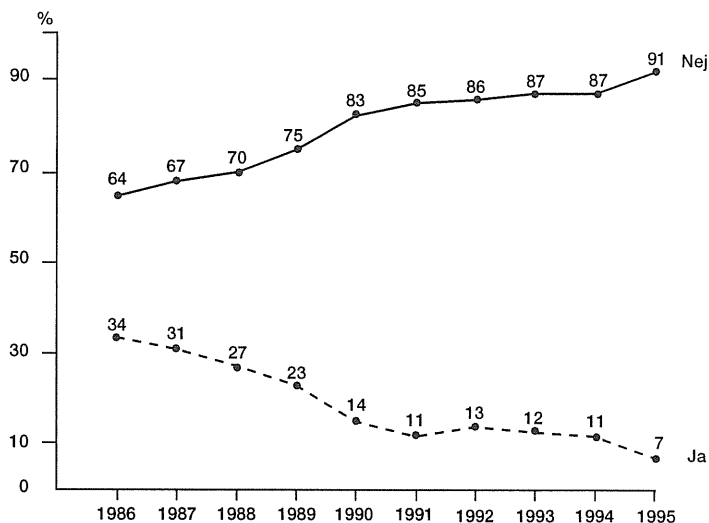
Kommentar: Intervjufrågans formulering redovisas i tabell1. Undersökningspersoner utan åsikt är ej medtagna i analysen.

Kärnkraftsanhängarna (=avveckla efter 2010 eller använd kärnkraften) har gått klart framåt i opinionen under de senaste åren efter att ha tappat något i början av 1990-talet. En övervikt i opinion har dock kärnkraftsanhängarna haft ända sedan 1988 då effekten av Tjernobylylyckan hade klingat av. På hösten 1986, ett halvår efter reaktorhaveriet i Tjernobyli, var kärnkraftsanhängarna i klar minoritet (26 procent) mot hela 61 procent för kärnkraftsmotståndarna (=avveckla till 2010 eller snabbare). Idag är opinionsläget nästan det omvända med en klar övervikt för kärnkraftsanhängarna.

Kärnkraftsmotståndarna är också i klar minoritet när det gäller att tro på att det verkligen blir en kärnkraftsavveckling till år 2010. De flesta svenskar har aldrig trott på en avveckling och de som gjort det har blivit allt färre. Resultaten i figur 2 visar att endast 7 procent av svarspersonerna i 1995 års SOM-studie trodde på en kärnkraftsavveckling till 2010.

Figur 2 Tro om avveckling 2010 (procent)

Fråga: "Tror Du personligen att kärnkraften kommer att vara avvecklad i Sverige år 2010?"

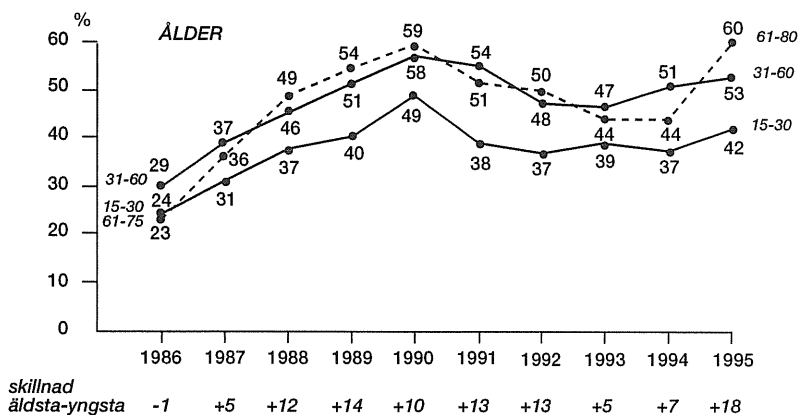
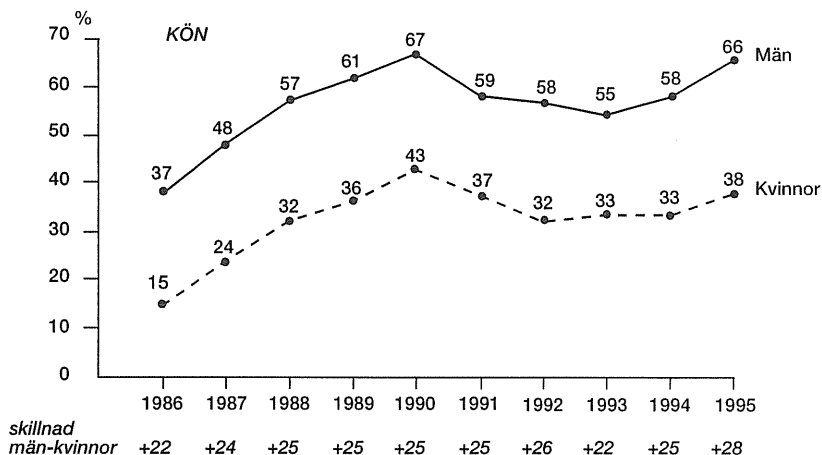

Kommentar: Svarsalternativen var ja, absolut; ja troligen; nej, troligen inte och nej, absolut inte. Andelen personer som inte besvarat frågan har genom åren varierat mellan 1 till 4 procent.

Hela 91 procent trodde inte på någon avveckling. De trodde inte politikerna skulle genomföra det som en riksdagsmajoritet uttalat sig för ända sedan folkromröstningen 1980. Tilltron till riksdagens officiella avvecklingsbeslut är alltså så gott som obefintligt i dagens Sverige. Folket tror inte på vad riksdagen säger. De tror det blir tvärtom.

De senaste årens opinionsomkastningar i kärnkraftsfrågan har inte ändrat de grundläggande mönstren när det gäller vilka som tenderar att vara för eller emot kärnkraften. Kvinnor, yngre, norrlänningar och landsbygdsbor är fortfarande mest skeptiska till kärnkraften, precis som de varit ända sedan 1970-talet. Mest positiva till kärnkraften är högre tjänstemän, pensionärer, män och skåningar. Resultaten i figur 3 visar mycket tydligt att könsskillnaderna mellan män och kvinnor håller i sig i kärnkraftsfrågan, liksom skillnaden mellan äldre och yngre personer.

Figur 3 Andel kärnkraftsanhängare 1986-1995 efter kön och ålder: Kärnkraftsanhängare har definierats som personer som vill avveckla kärnkraften långsammare än till 2010 eller som vill använda kärnkraften, ej avveckla den (procent)

Kommentar: Frågan om kärnkraftsåsikterna i SOM 86 innehöll inget explicit svarsalternativ av typen "ingen bestämd åsikt", vilket frågan om kärnkraftsåsikterna gjort i de senare SOM-studierna. Därför har resultaten för SOM-86 justerats proportionellt under antagande av en "ingen bestämd åsikt"-andel som motsvarar den som erhöles i SOM 87. Samtliga svarpersoner ingår i procentbasen.

Mest positiva till kärnkraften är äldre män medan yngre kvinnor är mest negativa. Mönstret känns igen från EU-frågan, där också äldre män och yngre kvinnor har mest olika åsikter. I folkomröstningen 1994 var äldre män mest EU-positiva medan yngre kvinnor var mest EU-negativa. Sambandet är ingen tillfällighet enär väljarnas kärnkraftsåsikter är högt korrelerade med åsikterna om EU. Opinionsmönstret påminner om det gamla patriarkaliska samhället. Äldre män bestämmer. Det var främst äldre män som röstade in Sverige i EU och det är främst äldre män som vill hålla oss kvar i kärnkraftssamhället.

Även när det gäller partisympatierna är gamla sambandsmönster seglivade. Sjuttitalets partimönster gäller fortfarande. Resultaten i tabell 2 visar att sympatisörer till vänsterpartiet, miljöpartiet och centern fortfarande är mest kritiska till kärnkraften, trots att andelen kärnkraftsanhängare även ökat bland dem under senare år, medan fp- och m-sympatisörer är mest kärnkraftsvänliga.

Tabell 2 Andel kärnkraftsanhängare 1986-1995 bland partiernas sympatisörer (procent)

parti	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
v	13	17	21	40	45	31	40	25	25	36
s	24	36	46	48	48	50	42	42	42	55
c	7	17	33	34	42	25	18	25	33	35
fp	29	36	55	58	63	46	55	48	56	64
m	49	65	71	71	79	74	66	66	70	74
kds	23	25	32	36	62	38	37	41	53	56
mp	11	16	15	18	26	18	6	11	22	25
nyd	-	-	-	-	-	52	51	53	68	-
samtliga	26	35	44	48	55	49	45	44	45	51
skillnad										
s-c	+17	+19	+13	+14	+6	+25	+24	+17	+9	+20
m-mp	+38	+49	+56	+53	+53	+56	+60	+55	+48	+49

Kommentar: Analysen bygger på samma material som i figur 3. Resultaten för SOM86 har korrigerats för frånvaron av ett "ingen åsikt-alternativ". Partisymptati har mätts med hjälp av en fråga om bästa parti.

Mest splittrade är sympatisörer till socialdemokraterna och kds. I båda fallen har dock opinionen förskjutits i klar kärnkraftpositiv riktning under 1994 och 1995. En majoritet av socialdemokraternas sympatisörer i 1995 års SOM-studie är positiva till att utnyttja kärnkraften längre än till 2010 (55 procent). Det är den största andelen kärnkraftsanshängare som någonsin uppmätts bland sympatisörer i SOM-undersökningarna.

Partimönstret när det gäller väljarnas åsikter om när kärnkraftsavvecklingen bör inledas ser likadant ut som när det gäller väljarnas åsikter om när avvecklingen bör vara avklarad (se tabell 3). Starkast stöd för att avvecklingen bör inledas under innevarande mandatperiod återfinns bland sympatisörer till miljöpartiet och vänsterpartiet (62 respektive 55 procent). Centerpartiets sympatisörer är splittrade med en svag övervikt för att inleda avvecklingen under perioden 1995-1998 (43 procent) mot 36 procent som vill vänta eller inte avveckla alls.

Tabell 3 När bör kärnkraftsavvecklingen startas? Resultat från RiksSOM 94 och RiksSOM 95 (procent)

Fråga: "Det har diskuterats när kärnkraftsutvecklingen skall påbörjas i Sverige. Enligt Din åsikt, när bör avvecklingen av kärnkraften inledas?"

åsikt om starten på kärnkraftsavvecklingen	bästa parti 1995							samtliga	
	v	s	c	fp	m	kds	mp	Riks SOM95	Riks SOM94
omedelbart	27	12	19	11	7	19	32	16	16
någon gång under perioden 1995-1998	28	18	24	18	12	15	30	19	22
avvecklingen bör starta senare	18	30	25	33	28	39	11	25	20
kärnkraften bör inte avvecklas	13	20	11	25	38	10	10	21	21
ingen bestämd åsikt/vet ej	14	20	21	13	15	17	17	19	21
summa procent	100	100	100	100	100	100	100	100	100
antal personer	217	498	97	83	431	52	201	1777	1702
andel omedelbart eller under perioden 1995-1998	55	30	43	29	19	34	62	35	38

Övriga partiers sympatisörer är övervägande negativa till att starta kärnkraftsavvecklingen under mandatperioden. Mest negativa är m-sympatisörer (66 procent), men även en majoritet av socialdemokraternas sympatisörer är negativa (50 procent mot 30 procent som är positiva).

Precis som när det gäller avvecklingens slutpunkt har opinionen blivit mer skeptisk när det gäller när avvecklingen bör inledas. Kärnkraftsanhängarna har vunnit ökat stöd. I SOM-undersökningen 1994 ville 38 procent starta under perioden 1995-1998 mot 41 procent som var negativa. Motsvarande resultat 1995 är 35 procent som är positiva till en avvecklingsstart under mandatperioden mot 46 procent som är emot. Motståndet mot en tidig avvecklingsstart har alltså ökat med 5 procentenheter sedan 1994.

Kärnkraften är i ovanligt hög grad en fråga om förtroende. Få människor har direkt kontakt eller kunskap om de tekniskt-naturvetenskapliga sidorna av kärnkraften. De flesta av oss måste förlita sig på vad olika informatörer och debattörer säger. Därför är vårt förtroende eller brist på förtroende för kärnkraftsdebattens alla deltagare viktigt. Vi vet från grundläggande kommunikationsvetenskaplig forskning att människor inte bara påverkas av vad som sägs utan också av vem som säger det. Vi influeras lättare av budbärare vi har förtroende för. Budbärare med lågt förtroende har en klar uppförsbacke i debatten.

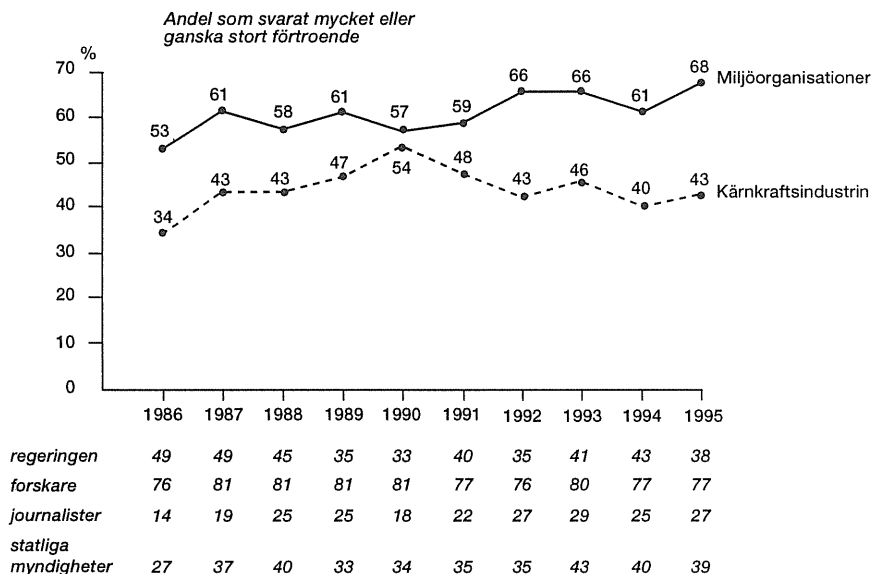
I SOM-undersökningarna har vi årligen sedan 1986 frågat om förtroendet för den energi- och kärnkraftsinformation som olika aktörer står för. De utvalda aktörerna är miljöorganisationer, kärnkraftsindustrin, regeringen, forskare, journalister och statliga myndigheter. Resultaten i figur 4 visar klart att forskare är den grupp som åtnjuter högst förtroende. Omkring 80 procent av svenska folket uppger att de har ett mycket eller ganska stort förtroende för forskarna. Andelen har varit mycket stabil genom åren.

Lägst förtroende har journalisterna. I 1995 års SOM-undersökning var det endast 27 procent av svars personer som angav att de hade ett mycket eller ganska stort förtroende för journalisternas information i energi- och kärnkraftsfrågor. Förtroendesiffrorna är något högre, men inte mycket, för regeringen (38 procent) och statliga myndigheter (39 procent). Regeringens resultat är klart lägre än under åren 1986-1988 då motsvarande siffror var 49-45 procent.

Figur 4 Förtroende för olika aktörer i kärnkraftsfrågan (procent)

Fråga: "Hur stort förtroende har Du för följande grupper när det gäller information om energi och kärnkraft?"

Kommentar: Enkätfrågan innehöll också svarsalternativen ganska litet och mycket litet förtroende. Samtliga svarpersoner ingår i procentbasen.

Förtroendet för miljöorganisationerna har alltid varit större än för kärnkraftsindustrin. I SOM-studien 1995 angav 68 procent förtroende för miljöorganisationernas kärnkraftsinformation mot endast 43 procent för kärnkraftsindustrins. Jämfört med läget 1990 har förtroendet för miljöorganisationernas information stärkts medan det har försvagats för kärnkraftsindustrin.

Eftersom det finns ett samband mellan aktörförtroende och kärnkraftsåsikt - kärnkraftsanhängare har större förtroende för kärnkraftsindustrin och kärnkraftsmotståndare större förtroende för miljöorganisationer - är det en potentiellt viktig tillgång för kärnkraftsmotståndarna att miljöorganisationer har ett större förtroendekapital än kärnkraftsindustrin. Det betyder bl a att det finns fler kärnkraftsanhängare med förtroende för miljöorganisationers information (60 procent) än kärnkraftsmotståndare med förtroende för information från kärnkraftsindustrin (16 procent). Det är inte lätt för kärnkraftsindustrin att vinna gehör i motståndarlägret med ett så svagt förtroendekapital. Det är tur för kärnkraften att den har andra starka förespråkare bland partier och medier. Kärnkraftsindustrin kan behöva draghjälp i informationsarbetet.

Kampen om årtalen - 2010 och 1998 - är kärnkraftdebattens tungviktsmatch. Det är den som tilldrar sig mest intresse. Avfallsfrågorna röner mycket mindre uppmärksamhet. Vilken kommun som kommer att utväljas för att hysa slutförvaret för det högaktiva avfallet väcker dock visst intresse (som Per Hedberg visar på annat ställe i årets SOM-bok) medan frågan om hur slutförvaret skall vara utformat omgärdas med en mycket stor tystnad. Frågan om slutförvarets utformning är inte politiserad. Partierna har ännu inte tagit ställning för eller emot olika metoder. Uppmärksamheten i massmedierna har också varit begränsad. En studie av dagens opinion om slutförvaringen är en studie av en opolitiserad och sovande opinion.

Resultaten i tabell 4 visar hur svenska folkets åsikter om en åtkomlig eller en icke-åtkomlig slutförvaring förändrats sedan mitten av 1980-talet. Svartsfördelningen varje undersökningsår - med cirka en tredjedel för en definitiv slutförvaring, en tredjedel för en övervakad och åtkomlig förvaring och en tredjedel utan åsikt - är uppenbart lik en ren slumpfördelning, som vi skulle få om människorna inte hade några åsikter utan bara besvarade enkätfrågan på måfå.

Tabell 4 Slutförvaringsopinionen (procent)

Fråga: "Det finns olika åsikter om hur vi i Sverige skall slutförvara det högaktiva avfallet från kärnkraften, dvs det mest farliga avfallet. En del anser att det högaktiva avfallet en gång för alla skall slutförvaras så att det inte går att komma åt i framtiden, medan andra tycker att det skall slutförvaras så att framtidens människor kan övervaka och komma åt det. Vad anser Du"?

slutförvaringsåsikt	SOM87	SOM88	SOM90	SOM92	SOM95
en gång för alla slutförvara det högaktiva avfallet så att det inte går att komma åt i framtiden	40	37	30	34	33
slutförvara det högaktiva avfallet så att framtidens människor kan övervaka och komma åt det	27	33	33	34	33
ingen bestämd åsikt, vet ej	33	30	37	32	34
summa procent	100	100	100	100	100
antal intervjuade	1673	1643	1582	1889	1777
andel definitiv slutförvaring bland personer med en åsikt	60	53	52	48	50

Så illa är det dock knappast. Det finns klara indikationer i datamaterialet på att vi mäter en verklig åsikt, om än en svagt utbredd och förankrad åsikt. Gissningssvar skulle inte skilja sig åt mellan olika grupper av svars personer. Man eller kvinna, ung eller gammal, moderat eller centerpartist, alla skulle de svara likadant om slumpen styrde svaren. Men så är det inte. Resultaten i tabell 5 visar mycket tydligt på klara åsiktsskillnader mellan olika grupper av svars personer; skillnader som vi både känner igen och inte känner igen utifrån debatten om kärnkraftens vara eller inte vara.

Tabell 5 Åsikt om utformningen av kärnkraftens slutförvar (procent)

	slutförvaringsåsikt			summa procent	antal personer	opinions- balans, def.- övervakn.
	definitivt ej åtkomligt	övervaknings- bart, åtkomligt	ingen åsikt			
<i>kön</i>						
man	29	43	28	100	843	-14
kvinna	37	25	38	100	863	+12
<i>ålder</i>						
15-30	32	34	34	100	458	-2
31-60	33	36	31	100	926	-3
61-80	37	24	39	100	392	+13
<i>avvecklingsåsikt</i>						
omedelbart	49	14	37	100	92	+35
snabbare än 2010	44	24	32	100	139	+20
2010	32	32	36	100	329	0
långsammare än 2010	31	41	28	100	519	-10
använd kärnkraften	35	43	22	100	398	-8
<i>partisympati</i>						
v	37	31	32	100	217	+6
s	34	31	35	100	498	+3
c	30	26	44	100	97	+4
fp	33	43	24	100	83	-10
m	33	41	26	100	431	-8
kds	38	31	31	100	52	+7
mp	32	30	38	100	201	+2
samtliga	33	33	34	100	1777	0

Kommentar: Resultaten kommer från 1995 års nationella SOM-undersökning. Förvaringsfrågans formulering återges i tabell 4.

Att vi känner igen några åsiktsmönster är inte underligt med tanke på att åsikterna om slutförvarets utformning är relativt klart korrelerade med åsikterna om när kärnkraften bör vara avvecklad. Kärnkraftsmotståndare lutar åt att vara mer positiva till en definitiv slutförvaring medan kärnkraftsanhängarna tenderar att vara mer positiva till en övervakningsbar lösning. Kvinnor är mer positiva till en definitiv slutförvaring medan män lutar åt en åtkomlig och kontrollerbar förvaringsmetod. Åsiktsskillnaderna mellan könen är dock mindre än när det gäller uppfattningarna om när kärnkraften bör vara avvecklad. När det gäller ålder är mönstret det omvända från det vi känner till från avvecklingsåsikterna. Unga människor, som tenderar att vara mer skeptiska till kärnkraften än äldre, är inte mest positiva till en definitiv slutförvaringsmetod. De är tvärtom de som är minst positiva till en sådan lösning. Yngre personer är mer positiva till en kontrollerbar slutförvaringsmetod. En definitiv lösning är mest populär bland äldre personer.

De partipolitiska mönstren bjuder också på vissa överraskningar. För det första är sambandet mellan parti och åsikt om slutförvaringsmetod inte så markerat som när det gäller kärnkraftens avveckling. Slutförvaringsfrågan är mycket svagt kopplad till partisympati bland väljarna. Det svaga samband som finns är dock intressant. Det ser lite annorlunda ut än när vi sist studerade det 1992 då en ovanlig koalition av sympatisörer till folkpartiet, moderaterna och miljöpartiet var de som till övervägande delen föredrog en kontrollerbar slutförvaring medan sympatisörer till vänsterpartiet, socialdemokraterna, centern och kristdemokraterna tenderade att föredra en definitiv förvaringsmetod. Resultaten för SOM-undersökningen 1995 visar att samtliga partiers sympatisörer - utom miljöpartiets - bibehållit sina majoritetspositioner. Miljöpartisterna har blivit mer för en definitiv slutförvaringsmetod.

Noter

1. Materialet har samlats in inom ramen för forskningsprojektet Kärnkraftsopinionen i Sverige. Projektet finansieras sedan 1994 av Statens kärnkraftsinspektion. Åren 1986-1993 finansierades projektet av det numera nedlagda Statens kärnbränslenämnd.
2. Enkätfrågan om kärnkraftsavvecklingen i SOM-studien 1986 innehöll inget explicit svarsalternativ av typen "ingen bestämd åsikt", vilket har varit fallet i de senare SOM-undersökningarna. Därför har resultaten för 1986 justerats proportionellt under antagande att andelen "ingen bestämd åsikt" skulle varit densamma 1986 som den som erhöles i SOM-studien 1987 (13 procent). De ojusterade resultaten framgår av tabell 1.
3. En analys av väljarnas tro om en kärnkraftsavveckling vid tiden för folkomröstningen 1980 återfinns i Granberg and Holmberg 1988:154-157.
4. I folkomröstningsundersökningen 1994 var korrelationen (r) mellan väljarnas EU- och kärnkraftsåsikter .35, se Oscarsson 1996. Om ålders- och könssamband i 1994 års folkomröstning se Gilljam i Gilljam och Holmberg 1996.
5. Se Per Hedbergs analys i Hedberg (1991).
6. Se Holmberg 1993 för en mer omfattande analys av åsikterna om en definitiv eller en åtkomlig slutförvaring av kärnkraftens högaktiva avfall.
7. År 1987 testades frågan i en panelstudie mellan maj och november. En mycket klar majoritet av de personer som hade en åsikt vid båda mättillfällena uppgav samma åsikt (81 procent). Slutförvaringsfrågan mätte alltså någonting som var klart stabilare än enbart gissningsvar. Se Holmberg 1988.
8. Jämförbara resultat från åren 1987, 1988, 1990 och 1992 återfinns i Holmberg 1993:90

Litteratur

- Gilljam, M. och Holmberg, S.(1996) *Ett knappt ja till EU. Väljarna och folkomröstningen 1994*. Stockholm: Norstedts
- Granberg, D. and Holmberg, S. (1988) *The Political System Matters: Social Psychology and Voting Behavior in Sweden and the United States*. Cambridge: Cambridge University Press
- Hedberg, P. (1991) Kärnavfallsfrågan i svenska massmedier. *SKN-rapport nr 47*. Statens Kärnbränslenämnd. Stockholm: Allmänna Förlaget
- Holmberg, S. (1988) Svenska folkets åsikter om kärnkraft och slutförvaring efter Tjernobyl. *SKN-rapport nr 30*. Statens Kärnbränslenämnd. Stockholm: Allmänna Förlaget
- Holmberg, S. (1993) Åtkomlig eller ej åtkomlig slutförvaring av kärnkraftens högaktiva avfall i Holmberg, S. och Weibull, L. (red) *Perspektiv på krisen*. SOM-undersökningen 1992. SOM-rapport nr 9. Göteborgs universitet
- Oscarsson, H. (1996) EU-dimensionen i i Gilljam., M. och Holmberg, S. *Ett knappt ja till EU*. Stockholm: Norstedts